

glossy Zuid

Editie 2024

*Journalist Margriet Brandsma:
Zichtbaar ben je als je je
niet verstoort*

*Danser Ahmad Joudeh:
Dance or die, voor mij is er
geen andere keus*

*Actrice Vera Boots:
Wij zijn de tondeldoos van de cultuur*

5^e
editie

*Zichtbaarheid
in Zuid*

Inhoudsopgave

Wethouder Touria Meliani

Voorwoord 1

IS.A

De I in het regenboog alfabet is van mij 2

Willemijn van Drie

Solidariteit is zó belangrijk 6

Paul van der Valk

Ik ben een laatbloeier 10

Margriet Brandsma

Ga uit van je eigen kracht 14

Jan-Cornelis Toepoel

Ik ben wie ik ben: één identiteit 18

Q's boekenplank

Van gelukskind, valse krengen en radeloze helden 22

Reacties auteurs

Reacties van een aantal auteurs uit de Q's Boekenplank 24

Ahmad Joudeh

Dance or die, voor mij is er geen andere keus 26

Marijke Weisglas

Ik kan niet tegen onrecht 30

Victoria False

Leven is liefhebben 34

Vera Boots

Soms moet je rare sprongen maken om ergens te komen 38

Meldpunt Discriminatie Regio Amsteram

Melden heeft altijd zin 42

Colofon

Editie: 2024

Opdrachtgever: Werkgroep GreyPrideZuid (www.greypridezuid.nl)

Krista Jansen, directeur stichting Sociaal Ondernemend Opbouwwerk Zuid

Hoofdredacteur: Paul Hofman

Eindredactie: Jaap van Riemsdijk

Foto's: Anita Muschner

Vormgeving: Larissa van Hornsveld, going.nu

Verantwoording

In het kader van de lhbtqi+-emancipatie hebben de werkgroep Grey Pride Zuid en stadsdeel Zuid opdracht gegeven een aantal verhalen van oudere lhbtqi+-ers in dit stadsdeel middels deze glossy vorm te geven. Immers, de vrijheid die we nu in Nederland hebben is voor een heel groot deel te danken aan de huidige oudere lhbtqi+-generatie. Deze strijders en strijdsters hebben gevochten voor vrijheid, rechten en gelijkwaardigheid van homo-seksuelen, lesbo's, biseksuelen en transgenders.

'We mogen die 55+-generatie strijders en strijdsters echt dankbaar zijn.' (Jelle Houtsma, voorzitter Greypride Zuid)

Voorwoord

De vrijheid om jezelf te kunnen zijn, te houden van wie je wilt houden en een plek waar alle mensen zich welkom voelen en zich herkennen is nog steeds geen vanzelfsprekendheid. Daarom blijf ik, als wethouder Inclusie- en Antidiscriminatiebeleid, strijden voor gelijke rechten voor de gehele regenbooggemeenschap met extra aandacht voor groepen die nog moeten strijden voor vertegenwoordiging, erkenning, emancipatie en veiligheid.

Ik ben blij dit voorwoord te schrijven voor een magazine dat de schitterende verhalen deelt van mensen die kleur geven aan onze stad. Amsterdam Zuid, een plek doorleefd van geschiedenis en culturele rijkdom, streeft naar een inclusieve omgeving waar iedereen, ongeacht genderidentiteit of seksuele voorkeur, zich welkom voelt. Deze editie van Glossy Q werpt een bijzonder licht op het thema zichtbaarheid, een onmisbaar aspect voor de lhbtqi+ gemeenschap om zich gehoord, erkend en geliefd te voelen.

In de straten van Amsterdam Zuid zien we niet alleen monumentale gebouwen en aanbod van cultuur maar ook een levendige diversiteit aan mensen die hun eigen kleurrijke verhalen vertellen. Als wethouder ondersteun ik de inzet van individuen, organisaties en bedrijven in Amsterdam om een omgeving te creëren waarin diversiteit niet alleen wordt getolereerd maar ook wordt gevierd. Geïnspireerd door verhalen van empowerment, initiatieven die de samenleving versterken en de onuitputtelijke energie van de lhbtqi+ gemeenschap die Amsterdam kleur geeft. Ik hoop dat deze Glossy Q bijdraagt aan een groter bewustzijn, begrip en acceptatie, niet alleen in Amsterdam Zuid maar overal. Laten we samen blijven werken aan een stad waar diversiteit niet slechts gezien wordt, maar waar het ook gevierd wordt.

Wethouder Touria Meliani

Inclusie- en Antidiscriminatie

De I in het regen boog alfabet is van mij

IS.A

Tijdens een drukbezochte regenboogbijeenkomst in de Oranjekerk ging deze zomer de documentaire IS.A in première. Hierin heeft filmmaker Eveline van Dijck intersekse persoon IS.A enkele jaren gevolgd. De middag zorgt voor veel kippenvelmomenten. Wat weten we eigenlijk van de minst bekende letter van het regenboogalfabet LHBTIQ+? IS.A: 'Ik ben een beetje door elkaar gehusseld.'

Eigenlijk was ik een soort Pietje Bell

Thuiskomen

Het is die donderdagmiddag rond het middaguur al een drukte van jewelste op de Wallen. Hard geschreeuw en dronkemansgelal wisselen elkaar af. Ik moet me letterlijk een weg banen door de mensenmassa. Zo dadelijk heb ik een afspraak met IS.A die sinds kort naar deze buurt is verhuisd. Het wooncomplex, waar tot 1983 de in vlammen opgegane beruchte nachtclub Casa Rosso stond, is nu een uitermate modern gebouw. Enthousiast opent IS.A de deur. Vanuit haar ramen heeft zij een geweldig uitzicht op de nabijgelegen Waag en Zuiderkerk. ‘Ik geef niets om luxe maar dit uitzicht is super.’ IS.A ziet mijn blik en zegt: ‘Hier ben ik eindelijk thuisgekomen en voel ik me volkomen gelukkig.’ Haar woning is een stilte-oase in het drukste stukje Amsterdam. Even later barst zij los en vertelt over haar geboorte, jeugd, werk en de wending in haar leven.

‘Ik ben in 1950 geboren en bij mij was niet duidelijk te zien of ik een jongen of meisje was.’ Kort na zijn geboorte wordt IS.A geopereerd en vanaf dat moment wordt hij opgevoed als jongetje. ‘Ik ben toen als man aangegeven bij de Burgerlijke Stand.’ Het zal de rest van haar leven bepalen. Door die vroegtijdige operatie heeft IS.A veel last van zijn maag en darmen waardoor hij alleen vloeibaar kan eten. Hij ziet er ook anders uit dan de jongens om hem heen, ‘Als kind werd

ik vaak gepest om mijn lichaam.’ Al snel is hij een buitenstaander. Zo is samen naakt met andere jongens onder de douche in de kleedkamer staan een ramp voor hem. ‘Dat was echt vreselijk.’ Zijn jeugd jaren laten diepe sporen achter.

Pietje Bell

‘Ik spijbelde veel. Eigenlijk was ik een soort Pietje Bell.’ Hij zwerft veel door de stad en zo ontstaat zijn belangstelling voor geschiedenis. Met verve kan hij over de stad vertellen. Dat hij in zijn jeugd van tehuis naar tehuis wordt gestuurd heeft tot gevolg dat hij zich nergens kan hechten. Kinderen uit eenvoudige milieus werden vroeger vaker naar dergelijke instellingen gestuurd. Over die periode: ‘Ze waren hard voor de kinderen maar toch heb ik het over het algemeen goed gehad.’

Meisje

Met zijn zus en broer heeft hij weinig contact. ‘Als ik bij mijn moeder klaagde over mijn lichamelijke ongemakken, ging ze daar niet op in. Ze gooide het op een groeistoornis.’ De opmerking dat ze liever een meisje had gehad, was nog verwarrender voor hem. Op zijn achttiende gaat hij werken. ‘In mijn pubertijd heb ik een gesprek met de huisarts gehad over mijn lichaam. Hij spoorde een operatiedatum op maar mijn medische dossier

Ik ben een beetje door elkaar gehusseld

was niet te vinden.’ Hij liet het erbij zitten en IS.A berust erin dat er geen duidelijkheid komt. Inmiddels is hij gewend te leven als jongen. ‘Toch voelde ik me altijd van binnen een meisje.’

Verkeersongeluk

Op zijn twintigste slaat het noodlot opnieuw toe. Als IS.A op zijn motor door de binnenstad rijdt wordt hij geschept door een dronken automobilist. Met zware verwondingen, waaronder vele botbreuken en een verbrijzeld been, duurt zijn herstel lang. Na het zware ongeluk wordt hij conciërge bij een bedrijf. Hij heeft het er redelijk naar zijn zin en blijft er 45 jaar werken. Toch blijft hij rondlopen met zijn geheim. Het knaagt aan hem. Inmiddels woont hij in Oost samen met zijn moeder, later alleen. Meer dan veertig jaar zal hij er wonen. Achteraf gezien een hele nare periode, verzucht hij. ‘Het was een vervallen huis met ratten die zelfs over mijn bed liepen. Ook scholden veel jongeren mij uit, gooiden stenen en bedreigden me.’ Wat heb je daaraan gedaan? ‘Ik ben niet op mijn mondje gevallen en gaf ze een grote mond terug.’

Wallen

Om de buurt en de dreigementen te vermijden gaat IS.A de wijkkrant d’Oude Binnenstad op de Amsterdamse Wallen rondbrengen. Hij leert de

buurt als zijn broekzak kennen. IS.A ontmoet mensen van allerlei pluimage. Twee buurtbewoners leert hij goed kennen: fotografe Marian van de Veen en documentairemaker Eveline van Dijck. Het wordt een diepe vriendschap. Zij helpen IS.A om over zijn angst zich als vrouw te kleden en te laten zien, heen te komen. Hoe was die eerste keer? ‘Ik was wel enorm zenuwachtig maar het viel mee. Toen ik de kans kreeg te verhuizen naar een appartement op de Wallen, greep ik die met beide handen aan.’ De naam IS.A is overigens niet toevallig gekozen. ‘Het betekent is Amsterdam’, legt zij uit.

Na haar pensionering gaat IS.A tekenen en schilderen. Het wordt haar grote passie. Ze blijkt een talentvolle autodidact te zijn. In het begin schildert zij paneeltjes met stadsgezichten, later afbeeldingen waarop zij haar innerlijke worsteling en groei naar vrouw laat zien. Het zijn indringende schilderijtjes in strakke lijnen en met heldere kleuren. Een galerie ziet intussen het talent van IS.A en biedt haar aan om in 2024 te exposeren. Inmiddels is haar werk ook in het Etty Hillesum centrum in Deventer tentoongesteld. Haar droom is in vervulling gegaan. Als vrouw en als kunstenaar. Het geluk lacht haar toe. ‘Hier kan ik mezelf zijn. Het heeft lang geduurd, maar ik ben eindelijk thuis. Na al die jaren.’

Intersekse verwijst naar de ervaringen van mensen die geboren zijn met een lichaam dat niet past binnen de definities van man en vrouw. De meeste intersekse personen hebben een mannelijke of vrouwelijke genderidentiteit. Net als andere mensen kunnen zij een lesbische, homoseksuele of biseksuele oriëntatie hebben of zich identificeren als transgender. Intersekse is een variatie op wat als de mannelijke of vrouwelijke sekse wordt beschouwd. Het zijn bijvoorbeeld jongetjes met een vagina en meisjes met een clitoris die zo groot is als een kleine penis.

De variatie tussen intersekse personen is groot. Soms is al vanaf de geboorte bekend dat er sprake is van een intersekse kind. Maar er zijn ook mensen die niet weten dat ze een intersekse-conditie hebben. Zij kunnen hun hele leven kampen met onbegrepen lichamelijke of geestelijke klachten. Ten onrechte wordt intersekse vaak geassocieerd met transgender. In tegenstelling tot transgender personen hebben intersekse personen vaak geen zeggenschap gehad over de medische behandelingen die ze hebben ondergaan. Dit geldt ook voor IS.A.

Onderzoeksinstituut Movisie schat dat er ongeveer 190.000 mensen in Nederland zijn met een vorm van intersekse. Dat is zo’n 1,1% van de bevolking. Vanwege de onzichtbaarheid, het stigma en het taboe zijn er veel volwassenen, jongeren en kinderen die uit schaamte en angst voor reacties uit de omgeving niet open durven zijn. In Nederland wordt intersekse in zowel het landelijke als lokale beleid steeds zichtbaarder.

Eveline van Dijck (documentairemaker): ‘Onderwerpen die mij boeien zijn mensen en de keuzes die zij maken in hun leven, vaak tegen de stroom in en/of met de achterliggende gedachte ‘Zo kan het óók.’ Zij ontmoette IS.A, raakte gefascineerd door haar levensverhaal en er ontstond een goede vriendschap.

Solidariteit is zó belangrijk

Willemijn van Drie

Met haar vrouw woont **Willemijn van Drie (67)** in een heerlijke buurt nabij het Beatrixpark. Ruim twintig jaar wonen ze er. Willemijn heeft naast betaalde functies veel vrijwilligerswerk in haar leven gedaan. Ze was betrokken bij tal van nieuwe initiatieven, zoals het opzetten van een weghloophuis voor mensen uit de psychiatrie en het oprichten van de Stichting Mastopathie voor vrouwen met goedaardige aandoeningen in hun borsten. Tijdens de viering van de Coming-Out dag hield zij in het Amsterdamse College Hotel een bevlogen betoog over zichtbaarheid. 'Iedere dag is er wel een coming-out moment.'

Een concreet *coming-out* moment was toen zeven jaar geleden mijn vrouw en ik als eersten in onze straat, de Churchilllaan, een regenboogvlag ophingen tijdens de *Pride*. Mijn vrouw vond het eigenlijk niets. Wat zouden we wel niet over ons af kunnen roepen aan geweld?

Queers en hetero's

Maar we vonden toch dat we een beetje moed moesten tonen. We staan op de schouders van veel moediger mensen die het voor ons mogelijk hebben gemaakt om samen te wonen, te kunnen trouwen. En vooral te zijn wie we zijn. Een beetje bezorgd maar vooral ook trots en blij hingen we onze vlag uit. Later volgde onze homo buurman en weer later nog twee *queer* buurvrouwen. Een leuk plukje van drie vlaggen. In 2019 werd tijdens de *Pride* de vlag van de buurman met geweld van de gevel gerukt. We wonen op de begane grond en voelden ons niet meer zo *safe*. Mijn vrouw vond het te eng de vlag weer uit te hangen. Toen heb ik alle mensen van ons blok aan de Churchilllaan in een huis-aan-huis brief om support gevraagd. Willen jullie ook een regenboogvlag uithangen? Als steun en omdat het niet alleen iets van ons is. Maar van iedereen die vindt dat je de liefde mag beleven zoals je dat wilt. Queers en hetero's door elkaar. De respons was overweldigend en hartverwarmend.

Roze koeken

Voor het einde van de *Pride* wapperden er tientallen vlaggen op ons stuk. Voorbijgangers stapten van hun fiets, maakten foto's, ouders vertelden hun kinderen over het hoe en waarom. Als dank hebben we een Roze Koeken Party georganiseerd. Gewoon koffie, thee en roze koeken, op de stoep voor onze deur, voor iedereen die een vlag had opgehangen. Dat was heel leuk en gezellig en bleek ook heel verbindend in de buurt. Mensen uit die onpersoonlijke Churchilllaan leerden elkaar kennen. Later zei iemand die ging

Vreedzame actie krijgt gewelddadig reactie

verhuizen dat hij weggaan niet zo leuk meer vond, omdat hij zich hier nu zo thuis voelde na het feestje. Een aantal jaren hingen al die burens elke *Pride* hun vlag weer uit, stapten mensen van hun fiets om een foto te maken en was er weer een gezellige Roze Koeken Party. En één of twee keer per *Pride* werd er een vlag vernield.

Anders

Maar dit jaar was het anders. Buren verderop hadden enkele weken voor de *Pride* al een *Progress Pridevlag* hangen vanwege een internationale *Pride* en dachten deze gewoon te laten hangen tot de Amsterdamse. Op een dag werd hun vlag in brand gestoken. Echt verschrikkelijk. Ik vroeg iedereen uit mijn vlaggenbestand om uit solidariteit gedurende dat weekend hun vlag uit te hangen. Verschillende mensen deden dat meteen al op zaterdag. En op zondagochtend vroeg.....lagen er drie vernielde vlaggen op de grond.

Ja, en wat dan? Wat moet je doen als zo'n vreedzame actie zo'n gewelddadige reactie krijgt? De moed zakte voor even in mijn schoenen. Maar burens zeiden, kom op we gaan gewoon door. We laten nu onze vlag de hele periode tot en met de *Pride* hangen. De politie kwam die zondagochtend en heeft het heel serieus genomen. Opnieuw heb ik een brief geschreven aan de buurt en die breder verspreid dan de vorige keer. Met een geweldig resultaat want het aantal vlaggen verdubbelde. Niet minder maar meer vlaggen! En de Roze Koeken Party hebben we uitgebreid tot een groter buurtfeestje.

Nog meer geweld

Het bleef niet bij de drie vernielde vlaggen. Dit jaar zijn er achttien vernield. En elke keer dat ik weer hoorde over nieuwe vernielde vlaggen brak m'n hart. Weer en weer en weer. En wat is het vervolg? Een steen door de ruit, iets brandends door de brievenbus? De solidariteit van de buurt was zó belangrijk. Essentieel. Niet alleen wij, maar iedereen op de begane grond met een vlag nam een risico.

'Niet alleen jullie strijd'

De verontwaardiging van de burens, hun inspanningen om hun naaste burens te enthousiasmeren,

Laten we angst opzij zetten, voor de liefde!

de donaties die ze gaven zodat we nieuwe vlaggen en stokken konden kopen om de vernielde te vervangen. Een buurvrouw die appte: 'Dit is niet alleen jullie strijd. Dit is het gevecht dat iedereen zou moeten voelen en voeren. Het gaat ons allemaal aan.' Zo belangrijk is solidariteit. Het maakt dat je je veiliger voelt en dat je je kan blijven uiten zoals je wilt.

Zichtbaarheid

'Ik ben *queer*. Ik maak deel uit van een minderheid. Ik word niet vanzelfsprekend geaccepteerd. Hoewel je het niet aan mijn buitenkant ziet, wil ik me niet verstoppen. Juist niet. We hebben het allemaal nodig om zichtbaar te kunnen zijn en blijven. Sommige mensen zeiden tegen me, moet je hier wel mee doorgaan als het zoveel agressie oproept? Ja, we moeten hiermee doorgaan! Als we niet zichtbaar blijven verdwijnen we. Hoe minder zichtbaarheid, hoe ongewoner het wordt en daardoor des te kleiner de kans op acceptatie. Hoe minder mensen hand in hand lopen, hoe meer agressie tegen diegenen die het wel doen.

Liefde

Tot slot wil ik een dichtregel van de Amerikaanse auteur Pearl S. Buck aanhalen: 'Op deze aarde, ver of nabij, heerst zonder liefde alleen de angst'. Dus: Laten we onze angst opzij zetten, voor de liefde! Want daar gaat het over.'

Als we niet zichtbaar zijn, verdwijnen we

'Iedere dag is er wel een coming-out moment. Niet alleen die eerste keer of bij grote dingen, maar juist vaak ook bij kleinere. Als de man van de beddenwinkel zegt, nadat je hebt geholpen het nieuwe bed in elkaar te zetten: kun je vanavond toch mooi tegen je man zeggen dat je meegeholpen hebt met jullie nieuwe bed'

*Queer is overkoepelende term van de letters lhbtqi+

Ik ben een laatbloeier

Patholoog Paul van der Valk

Na een bijna veertigjarig dienstverband ging Paul van der Valk (67) in het najaar met pensioen. Tot dan werkte hij als patholoog en plaatsvervangend hoofd van de afdeling pathologie in het Amsterdam UMC, locatie VUmc. Tijdens zijn loopbaan heeft Paul wereldwijd grote betekenis gehad met onder meer zijn onderzoeken naar de ziekte multiple sclerose (MS). 'Het is werk op de vierkante millimeter.'

Paul kwam pas laat uit de kast

Kort na zijn afscheidsoratie in de aula van de VU spreek ik met Paul over zijn werk, leven, coming-out, liefde en passie. Als hij aan komt lopen, vallen niet alleen zijn ranke postuur en doordringende blauwe ogen maar ook zijn opvallend kleurige schoenen op. ‘Ik houd van mooie dingen. Mijn schoencollectie dijt nog steeds uit. Ik weet natuurlijk dat je op één paar tegelijk kunt lopen, maar een mooi paar schoenen maakt mij blij en ook vaak anderen.’

CSI

We zitten om de hoek van ‘zijn’ lab op de afdeling Pathologie in het grote restaurant van het VU medisch centrum. Hij is een boeiende verteller die in rustig tempo met zachte stem praat. Het is een komen en gaan van medewerkers die hem regelmatig begroeten. Niet verwonderlijk natuurlijk, hij is een bekende verschijning in het medisch centrum. Zijn vakgebied spreekt tot de verbeelding, al benadrukt hij dat het ‘hier geen Crime Scene Investigation is.’ Op televisie snijden ze in lijken, maar in werkelijkheid onderzoeken pathologen meestal weefsels van levende patiënten.’ Hij verzekert mij dat ‘het een misverstand is te denken dat mijn collega’s en ik vooral bezig zijn met het onderzoeken van stoffelijke overschotten. Ik kijk er op televisie wel met plezier naar, ben er zelfs fan van.’ Toevoegend: ‘in de praktijk bestaat slechts een klein deel van ons werk uit obductie op overledenen.’

Cruciaal

Hij benadrukt dat ‘je als patholoog een sleutelrol vervult in de behandeling, want je onderzoekt weefsels en cellen op grond waarvan de diagnose

wordt gesteld. In meer dan 90 procent van de gevallen kunnen we die met volledige zekerheid vaststellen. Er is geen andere discipline die dat zo nauwkeurig kan.’ Stukjes weefsel, die uit maag, darm, blaas of luchtwegen worden genomen zijn niet groter dan 1 bij 1 millimeter.

Daarmee is pathologie cruciaal voor de keuze van de behandeling die een patiënt krijgt. Van der Valk: ‘We stellen bijvoorbeeld niet alleen de diagnose longkanker, we kunnen de oncoloog ook vertellen of de tumor grootcellig of kleincellig is, of welke genetische afwijking er in een gezwel zit. Hoe meer je weet over de tumor, des te beter kun je kiezen voor een bepaalde therapie.’

Pleaser

Paul wordt geboren in Den Haag waar hij samen met zijn zus en tweelingbroer opgroeit. Zijn ouders scheiden na korte tijd. ‘Ik heb een heerlijke jeugd gehad. Als kind was ik super verlegen, vertelt hij. ‘Behoorlijk in mezelf gekeerd. Beetje autistisch zelfs. Eigenlijk een pleaser.’ Mijn moeder voedde ons met veel liefde op.’ Terugkijkend op zijn jeugd vertrouwt hij mij zachtjes toe dat zijn homoseksualiteit hem niet als een donderslag bij heldere hemel overkwam. ‘Ik wist het al jong. Op mijn vijftiende hoorde ik op de middelbare school een meisje vertellen over twee zoenende mannen. Zij vond het enorm tegen-natuurlijk. Ik besloot toen dat het verstandiger was maar mijn mond te houden. Jaren later, ik was toen 27, wilde ik er niet meer over liegen en geen omtrekkende bewegingen meer maken. In die tijd experimenteerde ik en had ik af en toe avontuurtjes. Uiteindelijk heb ik mezelf geaccepteerd. Eigenlijk is het een natuurlijk proces geweest. ‘Ik ben een laatbloeiër.’

Na het lyceum kiest Paul voor de studie geneeskunde in Leiden. Waarom deze studie? Denkt even na en zegt dan: ‘We hadden een kind-meisje dat verpleegster werd. Zij heeft mij geïnspireerd. Daarbij kwam ook dat ik graag iets voor anderen wilde betekenen. Ik kon bovendien heel goed leren. Geneeskunde was mijn ding.’

Puzzelen

‘Het paste ook goed bij mijn eigenaardigheden.’ Wat zijn die, vraag ik nieuwsgierig. ‘Ik heb een goed geheugen en kan goed leren en houd van puzzelen. Zaken die voor deze studie echt nodig hebt. Een antwoord vinden op vragen is de essentie van mijn vak. Bovendien was het een

uitdaging die perfect werkte om over mijn verlegenheid heen te komen. Want communiceren met anderen is een belangrijk onderdeel.’ Van zijn keuze heeft hij geen moment spijt gehad. In het derde jaar van zijn studie maakt hij bij toeval kennis met het vakgebied pathologie. ‘Ik moest een keuzepracticum doen en merkte dat dit het helemaal voor mij was. Na mijn afstuderen koos ik voor een loopbaan binnen het VU medisch centrum en specialiseerde ik me in neuropathologie, ik kon hier promoveren en heb geen moment gearzeld.’ Het blijkt een schot in de roos.

Schoonheid

Neuropathologie is een specialisme dat zich bezighoudt met ziektes en beschadigingen binnen het centrale zenuwstelsel. Over zijn vak spreekt hij met passie. ‘Het onderzoeken van weefsels is zo interessant. De microscopische wereld is van een enorme schoonheid, het doet een groot beroep op mijn puzzelinstinct. Dat ik mensen kan helpen door inzicht te krijgen in hoe ziekten ontstaan en zich ontwikkelen, dit vormt voor mij een grote uitdaging.’ Het geeft hem veel voldoening. Hij legt zich toe op de ziekte multiple sclerose (MS) en doet baanbrekende onderzoeken. Bescheiden vertelt hij. ‘Die onderzoeken zijn van onschatbare waarde. Zonder goede diagnose kan geen goede behandeling plaatsvinden. We brengen de dynamiek van MS beter in kaart. Voorbeelden? We hebben heel vroege plekken geïdentificeerd die door MS zijn aangedaan. En we zijn mogelijke processen op het spoor die hersenen zelf hebben om de ziekte te onderdrukken. Als je daar meer over leert, kunnen we de hersenen misschien helpen om het ziekteproces bij MS helemaal te reguleren.’

Grensgeval

Hij is midden dertig als hij besluit te verhuizen naar Amsterdam. ‘Dichter bij mijn werk wonen was belangrijk voor mij. Ik wilde het liefst in Amsterdam wonen maar dat was toen al superduur. Bovendien was er ook woningnood. En in Amstelveen waren de prijzen nog betaalbaar.’ Ik ben letterlijk een grensgeval’, lacht hij. Vanuit zijn woonkamer kijkt hij op de grens Amsterdam en Amstelveen. Paul woont hier nog altijd.

Hij is de vijftig gepasseerd als hij naar later blijkt, de liefde van zijn leven tegenkomt. ‘Ik ben nooit wanhopig op zoek geweest. Het is ons gewoon overkomen.’ Inmiddels hebben ze ruim vijftien jaar een LAT-relatie. Hij mag dan afscheid hebben

Puzzelen, daar houd ik van

genomen van het VUmc, hij is nog altijd actief in het VUmc en blijft beschikbaar als er gebeld wordt. Al zal hij niet meer bij nacht en ontij een obductie te doen.

Zijn partner Jan en hij gaan van het leven genieten. Fotograferen staat hoog op zijn to do lijstje. En: ‘Ik denk erover na een boek te gaan schrijven.’ Zeker is dat hij zijn tijd wel gaat doorkomen. Bij het weggaan zegt hij zachtjes: ‘Het is belangrijk dat je kunt zijn wie je bent en dat je daar oké mee bent.’

Wat doet een patholoog?

Pathologie wordt ook wel ‘ziekteleer’ genoemd. De patholoog is de specialist die weefsel en cellen van patiënten onderzoekt om vast te stellen wat de patiënt mankeert, zodat gericht behandeld kan worden. Meestal betreft het levenden, soms overledenen. Daarnaast bestaat het vakgebied uit het onderzoeken van oorzaken van het ontstaan van ziektes. Een voorbeeld hiervan is het onderzoek naar kankercellen. Wanneer de diagnose is vastgesteld, kan de juiste behandelprocedure worden toegepast.

Margriet
Brandsma

Ga uit van je eigen kracht

‘...en dan gaan we nu over naar onze correspondent ter plaatse, Margriet Brandsma...’

Zo klonk jarenlang de aankondiging in het NOS Journaal als er nieuws uit Duitsland en de Duitstalige landen was. Van 2002 tot 2011 was zij correspondent waarbij Berlijn haar standplaats was. Na die lange periode bij de NOS gaat ze onder meer boeken schrijven. Hoe kijkt ze terug op die tijd, wat betekent zichtbaarheid voor haar en hoe was haar coming-out? ‘Het verliep heel natuurlijk’

Zichtbaar ben je als je je niet verstoopt

Droom

Van jongs af aan wist **Margriet Brandsma (66)** al dat ze journalist wilde worden, vertelt ze. ‘Het is ietwat een cliché, maar het is nu eenmaal zo: uit nieuwsgierigheid. Ik had als kind een krantenwijk in het dorp Sint Pancras, vlakbij Alkmaar, waar ik opgroeide. Ik werd steeds nieuwsgieriger naar hoe zo’n krant nu eigenlijk gemaakt werd, haar het proces dus, maar ook naar de vraag hoe journalisten aan het nieuws kwamen: hoe gaan ze te werk, wie beslist waar je wel of net naar toe gaat, hoe werken ze onder moeilijke omstandigheden als oorlogen en rampen en hoe blijf je onpartijdig. Ik bedacht dat er maar één manier was om daarachter te komen en dat was zelf journalist te worden. Daar was ik al op heel jonge leeftijd van overtuigd.’ Haar droom heeft ze goed kunnen waarmaken. Na haar studie journalistiek ligt de wereld voor haar open. Via de Alkmaarder Courant, de omroepen IKON en NCRV komt ze bij de NOS terecht waar ze al snel carrière maakt.

Margriet komt aan het einde van haar puberteit uit de kast. Hoe verliep dat? ‘Heel natuurlijk zou ik willen zeggen. Ik kom uit een gelovig gezin maar mijn ouders waren absoluut ruimdenkend. Daarom bleek het totaal geen probleem toen ik thuis kwam met de vrouw waar ik op dat moment verliefd op was. Ik was enigszins een laatbloeier en was toen pas twintig. Een paar vrienden hadden er wel wat moeite mee. Het doorbrak hun traditionele familiebeeld en dat was even slikken.’ Met één van hen zozeer dat de vriendschap snel verwaterde. ‘Tegenwoordig hebben we helemaal geen contact meer.’

Niet eenduidig

Hoe belangrijk is het zichtbaar te zijn als je tot de lhbtq+-community behoort? ‘Je bent van de afdeling moeilijke vragen vandaag! Want ook dit is wat mij betreft niet zo eenduidig. Wanneer ben je zichtbaar? Is een lid van de community dat zich niet als zodanig profileert, die zich niet zichtbaar maakt, een minder waardevol lid? Wat als het helemaal niet bij je past om de barricaden op te gaan? Ik ken nogal wat mensen voor wie dat opgaat. Mannen en vrouwen die absoluut niet

geheimzinnig doen over hun manier van leven en de liefde die bij hen past, maar die de Pride (om een voorbeeld te geven) mijden. Daarom: zichtbaar ben je als je je niet verstoopt en ik denk dat we wat dat betreft de afgelopen decennia heel veel gewonnen hebben.’

Rolmodel?

Margriet wordt in de lhbtq+-wereld tegenwoordig beschouwd als een boegbeeld. Wie was haar rolmodel? ‘Dat van dat boegbeeld heb je me vaker voorgehouden. Laat ik er dit over zeggen: ik ben eigenlijk zo iemand als in mijn vorige antwoord omschreven. Ik verstop me niet, maar loop niet vooraan met de vlag te zwaaien. Dus in die zin voel ik me niet zo’n boegbeeld. Dat ik kennelijk wel zo waargenomen word komt, denk ik, door het feit dat ik in een tijd waarin dat nog niet zo heel vanzelfsprekend was als vrouw die van vrouwen houdt carrière heb gemaakt. Ik hoop dat ik dat ook vooral heb bereikt omdat ik wat kan en kon, maar dit terzijde. Terug naar je vraag: mijn rolmodel? Eerlijk gezegd heb ik die (dat eigenlijk, maar dat klinkt zo raar) niet en dat zal gezien wat ik eerder heb gezegd misschien ook niet zo verbazen. Ga uit van je eigen kracht, blijf jezelf – dat is veel beter dan je te spiegelen aan anderen. Zo werkt het in ieder geval voor mij.’

Hip en happening

Als correspondent in Duitsland heb je Duitsland goed leren kennen. Op het gebied van lhbtq+-rechten lijkt Duitsland vooruitstrevender dan Nederland. In hoeverre is hier sprake van de wet van de remmende voorsprong? ‘Bedoel je dat Duitsland Nederland intussen heeft ingehaald op dit gebied? Ik vind dat moeilijk om dat zo te stellen. Ja, Duitsland heeft absoluut een inhaalslag gemaakt, en in Nederland is het klimaat wel grimmiger geworden. Maar dat is natuurlijk heel erg generaliserend. Ook in Duitsland maakt het wat dit betreft uit of je in Berlijn bent of in een dorp in Brandenburg, in München of op het platteland van Beieren. En zo kan ik nog wel even doorgaan. Leipzig en Dresden, steden in de voormalige DDR, zijn hip en happening, zeker Leipzig. Daar is het geen enkel punt om je als lid

van de lhbtq+-community te profileren. Ga naar het achterland van deze steden en het wordt een heel ander verhaal. De opkomst van de AfD in Duitsland (in sommige peilingen tegen de 20 procent) is ook geen goed teken. Rechtspopulistisch, met hier en daar extreemrechtse trekken en in ieder geval een partij met een zeer traditioneel familiebeeld. Kortom, er is in Duitsland veel te goede veranderd maar er is geen reden om dat te idealiseren.’

Na haar correspondentschap moet Margriet ‘herinburgeren’. Ze wordt zelfstandig journalist en gaat boeken schrijven. Onlangs verscheen haar laatste boek met de titel ‘De heks van Anjum’. Hierin beschrijft ze uitvoerig over een spraakmakende Friese moordzaak waarbij een vrouw een vermeende seriemoordenaar is. Haar boek maakte veel los.

Geweld

Geweld tegen de regenbooggemeenschap en acceptatie staan op gespannen voet met elkaar in Nederland, wat is jouw visie hierop? ‘Kort en krachtig: geweld tegen welke gemeenschap dan ook is onacceptabel. Het overgrote deel van de Nederlanders heeft geen enkel probleem met de regenbooggemeenschap, dat moet je voor ogen houden. Daarom is het van belang om geweld zichtbaar te maken: praat erover, maak het bekend. Daarmee is het niet van de ene op de andere dag de wereld uit, maar het is wel dé manier om duidelijk, zichtbaar zo je wilt, te maken dat geweldplegers in de (grote) minderheid zijn. Solidariteit zoeken met de grote groep mensen buiten de gemeenschap die je accepteren en daar gaat het om.’

Klimaat op lhbtq+-gebied in Nederland is wel grimmiger geworden

Geweld tegen welke gemeenschap dan ook is onacceptabel

Jan-Cornelis Toepoel

Tekst: Paul Hofman
Foto: Anita Muschner

‘Ik ben wie ik ben: één identiteit

*J*an-Cornelis Toepoel (71) is non-binair. Hij wordt als meisje geboren maar verandert ruim twintig jaar geleden op papier van geslacht zonder dat medische ingrepen hebben plaatsgevonden. De meisjesnaam wordt een jongensnaam. Jan-Cornelis wil uitdrukkelijk met hij en hem aangeduid worden. ‘Ik voel me nu sterker’.

Zijn appartement ligt op een steenworp afstand van zijn vroegere adres in de Pijp. Het is licht en de vroege ochtendzon straalt door de ramen. Na er ruim veertig jaar gewoond te hebben is Jan-Cornelis verhuisd naar West. ‘Ik zit hier volledig op mijn plek.’ Toch heeft Zuid nog altijd een speciaal plaatsje in zijn hart. Zo is hij er nog regelmatig te vinden.

Broeken

Als meisje groeit Jan-Cornelis op in een gezin van zeven kinderen. Vier jongens en drie meisjes waarvan hij er de jongste is. ‘We woonden om de hoek van de Albert Cuyp met een inwonende tante die ons zo’n beetje opvoedde. Mijn vader maakte broeken voor Peek & Cloppenburg in de stad. Hij had zijn atelier op zolder. Als ze klaar waren mochten wij als kinderen deze wegbrengen. Dan kregen we anderhalve gulden wat een vermogen was in die tijd.’ Ze vochten als het ware wie de eerste was om deze boodschap te doen. ‘En als we naar een dementerende oma in Oost gingen kregen we ook geld’, glimlacht hij. In de Pijp reden in de jaren vijftig nog nauwelijks auto’s. ‘Tot ’s avonds laat speelden we op straat.’ Als kind wordt hij veel gepest door een oudere broer. Zijn ouders grepen niet in. Dat heeft vol-gens Jan-Cornelis tot een trauma geleid.

Nonnenschool

‘Ik heb in de Rustenburgerstraat op een lagere school gezeten. Daarna ben ik naar de MULO gegaan. Die werd gerund door nonnen. De jongensschool lag een stukje verder. Of ze streng waren? ‘Ach, een vriendin van mij en ik hebben de nonnen het leven behoorlijk zuur gemaakt. Altijd kletsen, uitschelden en hen nadoen. We waren echte pestkoppen. ‘Ik deed gewoon waar ik zin in had. Wel schaam ik me nog altijd diep dat ik dat zo gedaan heb.’ Dat hij een lastige puber was, valt niet te ontkennen. In de jaren zestig fuseerden de jongens- en meisjesschool. Hij vervolgt: ‘Ik zakte voor het eindexamen.’ Niet verwonderlijk dat Jan-Cornelis niet meer mocht terugkomen om herexamen te doen. ‘Een lerares maakte toen de opmerking dat als ik terugkwam, zij ontslag nam.’ Terugkijkend: ‘Als jongste kind ben ik best wel verwend.’

Een broeder van de nabijgelegen katholieke kerk trok zich het lot van Jan-Cornelis aan en nam hem onder zijn hoede. ‘Hij heeft me bijgespijkerd zodat ik alsnog staatsexamen kon doen.’ Met vlag en

wimpel haalt hij het examen. De ontwikkelingen binnen de katholieke kerk volgt Jan-Cornelis met belangstelling. Over de schorsing van pastoor Valkering (Vredeskerk) is hij kort: ‘Wat een onzin van dat bisdom.’ Deze is in 2019 uitgekomen voor zijn homoseksualiteit. Dat de bisschop die coming-out niet accepteerde stuit hem nog altijd tegen de borst. Met de kerk heeft Jan-Cornelis niets meer. ‘Naar de kerk ga ik al jaren niet meer. Maar van binnen ben ik toch nog een beetje religieus.’ Het Mariabeeld in de hoek van de woonkamer en de bidprentjes aan de muur spreken voor zich.

Psychose

‘Nadat ik geslaagd was, lag de wereld voor me open.’ Hij kiest voor een vervolgopleiding. Dat wordt de kweekschool. Na het behalen van het onderwijzersdiploma komt hij terecht op een Amsterdamse Jenaplan-school (in de jaren zestig een vernieuwende onderwijsvorm waarbij de belevingswereld van het kind centraal staat, PH). In de jaren negentig raakt hij een psychose. Een lange weg door psychiatrische instellingen volgt. ‘Ik was helemaal de weg kwijt. Zo wist ik niet eens wie ik was. En had ik enorme migraine als ik voor de klas stond.’ Met veel moeite, geduld en doorzettingsvermogen vindt Jan-Cornelis zijn ware identiteit. ‘Eigenlijk heb ik me nooit geaccepteerd gevoeld.’

‘Dat ik mezelf vond gebeurde zo’n twintig jaar geleden. Zo merkte ik dat ik me geen lesbienne maar een man voelde. De genderpoli van het VU medisch centrum vond een transitie echter niet nodig. Ik heb dus geen operatie gehad om man te worden. Maar vanaf dat moment besloot ik me wel Jan-Cornelis te noemen.’ Hij ziet mijn vragende blik. ‘Ik vond die initialen wel leuk. Zo heb je ondermeer Johan Cruyff, Julius Caesar en Jezus Christus. Afgekort tot JC en nu dus ook Jan-Cornelis.’ zegt hij lachend.

Pokémon

‘Die periode vormde een vreselijk tijd. Maar ik heb toen wel gevonden wie ik ben.’ Na zijn opnames komt hij weer terecht in de Pijp. De wereld is veranderd. Zijn ondervinding brengt hem op het idee een Kidsclub op te richten. ‘Ik begon met een Pokémonavond (kaarten die een rage waren in die tijd, PH). Het werd een groot succes. Inmiddels noemt hij zich Jan-Cornelis, maar blijft hij als buurvrouw aangesproken worden. Gedurende zijn leven heeft hij altijd dagboeken bijgehouden waarin hij zijn persoonlijke zielenroerselen beschrijft. In totaal zijn het er tot de dag van vandaag meer dan

De enige uitweg is de weg erdoor heen

Schilderij gemaakt door Gérard Paradies

tweehonderddertig. ‘Die gaan allemaal naar het IHLIA (erfgoedorganisatie op het gebied van LHBTIQ+ in Nederland, PH), zegt Jan-Cornelis met onverholen trots. ‘Pas na mijn dood zijn deze in te zien.’

Toekomst

Het leven lonkt weer. Hij wil alles van het leven ervaren. ‘Ik heb zoveel meegemaakt maar voel me nu veel sterker. Vroeger voelde ik me nooit geaccepteerd, nu ben ik gewoon wie ik ben.’ Inmiddels geeft hij Nederlandse les aan migrantenvrouwen en is hij regelmatig spreker op bijeenkomsten. Onlangs maakte Jan-Cornelis in samenwerking met Coosje Wilterdink een solo-voorstelling ‘Was ik maar een jongen’ over zijn leven. Het maakt diepe indruk omdat hij hierin zijn worsteling laat zien in relatie tot bevrijding en acceptatie van zijn identiteit.

Zijn levensmotto? ‘De enige uitweg is de weg er doorheen. De reis van mijn leven is een lange en soms moeilijke weg maar het is de moeite waard geweest. Ik ben een tevreden non-binair mens. Ik ben man én vrouw in één lichaam. Zeg maar genderexpressief. Dat betekent dat ik mijn identiteit uit door mijn kleding en gedrag.’ Jan-Cornelis zegt dat hij er nooit aan gedacht heeft een letter van het roze alfabet te kiezen.

Mensen met genderdysforie hebben een sterk gevoel van onvrede met het geslacht waarmee ze geboren en opgegroeid zijn. Het gender past niet bij hoe ze zich voelen en hoe ze zich willen uiten. Sommigen hebben hier zoveel last van, dat het kan leiden tot bijvoorbeeld depressieve klachten of angst. Bij onze geboorte krijgen wij allemaal een naam en een geslacht toegekend. Bij het geslacht zijn er daarbij twee opties: man of vrouw. Sommige mensen hebben het geslacht ‘man’ toegewezen gekregen, maar voelen zich vrouw. Bij anderen is dat net andersom. Ook zijn er mensen die zich in geen van beide opties herkennen. Een deel van hen noemt zich ‘non-binair’. Jan-Cornelis Toepoel is zo'n iemand.

Q's Boekenplank:

van gelukskind, valse krenge en radeloze helden

Nieuw in deze editie is onze boekenrubriek met de titel Q's Boekenplank. Hierin wordt de top-10 van recent verschenen lhbtq+-boeken besproken. We hebben een selectie gemaakt: boeken met een regenboogthema en/of die zijn geschreven door een regenboogauteur. Diverse genres als literatuur, spanning, non-fictie en biografieën komen aan de orde. De lijst is niet gebaseerd op verkoopaantallen maar juist op het lhbtq+-gehalte van het boek.

1 Lieg met mij - Philippe Besson (Uitgeverij de Bezige Bij)

Net buiten een hotel in Bordeaux ziet Philippe een jonge man die als twee druppels water lijkt op zijn eerste liefde. Wat volgt is een terugblik op de tienerjaren van Philippe, en het bepalende moment in zijn leven toen op een winterse ochtend in 1984 twee zeventienjarige jongens elkaar voor het eerst in het geheim ontmoetten. Het is het begin van een verborgen en tragische liefdesrelatie tussen Philippe en zijn schoolgenoot Thomas, die de richting van hun beider levens voor altijd heeft bepaald.

‘Op zichzelf is het verhaal over een eerste verliefdheid niet uitzonderlijk maar dit boek is een literair monument, korte, krachtige en heldere zinnen, zinderend, ontroerend, zó prachtig verwoord, een pareltje’ (PH)

2 Amsterdam, de roze geschiedenis - Monique Doppert (uitgeverij Boom)

Dit werk vertelt de geschiedenis van homoseksuele mannen en vrouwen in de hoofdstad: van heimelijke homoseksuele praktijken in kroegen en krochten aan het begin van de twintigste eeuw via de eerste stapjes van homo-emancipatie naar de bloei van een provocatieve subcultuur vanaf de jaren zeventig en de openstelling van het huwelijk in 2001. De rol van de gemeente Amsterdam is in honderd jaar tijd 180 graden gedraaid. Voorheen waren het stads-bestuur en zijn politieagenten bestrijders van homoseksuele mannen en vrouwen, maar tegenwoordig steunt en beschermt Amsterdam haar regenbooggemeenschap. *‘Verrassend, een eye-opener, goed gedocumenteerd, leest prettig, om te koesteren’ (PH)*

3 Hij/hem - Een ABC van regenboogboeken -Eric de Rooij, Coen Peppelenbos en Doeke Sijens (Uitgeverij kleine Uil)

Hij/hem Een ABC van regenboogboeken is niet zomaar een alfabet aan gayclassics. Het is een staalkaart van persoonlijke verhalen over boeken die een leven hebben bepaald of veranderd. Sommige boeken zijn van levensbelang geweest: je keek in een spiegel en zag een toekomstig be-staan. Maak kennis met de boeken van James Purdy, André Aciman, Gerard Reve, Louis Couperus of Christopher Isherwood. Ontdek Jaap Harten, Hervé Guibert of John Fox. Auteurs die op hun beurt zoeken en zochten naar lezende ogen van herkenning. Bij de presentatie tijdens een Regenbooglezing werd het eerste exemplaar feestelijk aangeboden aan Sipko Melissen. In het boek beschrijven ondermeer Eric de Rooij, Nop Maas, Paul Hofman en Ronny Boogaart wat het desbetreffende boek voor hen betekende. *‘Goed geschreven essays. Dit boek laat zien hoe persoonlijke verhalen en herinneringen gelinkt worden aan werken uit de gay literatuur. Geslaagde opzet’ (PH)*

4 Liegen zul je - Jeffrey Dral (Uitgeverij Volt)

In dit boek beschrijft de auteur (28) het wat hem overkwam op zijn zestiende. Tijdens zijn grote passie, het kunstschaatsen, leert hij een volwassen mannelijk stel dat hem een jaar zal misbruiken. Twee mannen die door de jaren heen niet alleen vrienden van hem, maar ook van zijn ouders waren geworden. Over de aanloop ernaartoe, het misbruik en de jaren die volgen schreef Jeffrey Dral dit boek. *‘Hartverscheurend verhaal, schokkend, aangrijpend, verontrustend en tegelijkertijd open en eerlijk’ (PH)*

5 Radeloze helden - Maaïke Meijer (Atlas Contact)

Na jarenlang te hebben geschreven over de verbeelding van vrouwen in de cultuurgeschiedenis, besloot Maaïke Meijer de literatuur, films en series van mannelijke makers en dito hoofdpersonages een nieuwe kans te geven. En wat ze daar vond, verraste haar: het wemelt er van de geschiedenissen die een uitgesproken anti-held tot onderwerp hebben, die haaks staan op het gangbare maatschappelijke mannelijkheidsbeeld. Ze beschouwt deze verhalen niet als universeel, maar als specifieke mannenverhalen en opent nieuwe vensters op ‘het mannenvraagstuk’. Castratieangst, penisnijd, mannelijk lijden en genderfluiditeit passeren de revue. *‘Interessant deze mix van persoonlijke visie dat mannen ook slachtoffer zijn van een cultureel opgedrongen rolpatroon en dat het voor (sommige) mannen als een last kan voelen om daaraan te moeten voldoen’ (PH)*

6 Spectrum - Haroon Ali (Uitgeverij De Bezige Bij)

De steeds langer wordende reek letters van de lhbtq+-community wordt vaak samengevat als de regenbooggemeenschap. Maar deze ‘gemeenschap’ bestaat uit vele identiteiten en (sub)groepen. Ze vinden herkenning bij elkaar en strijden samen voor meer acceptatie maar er zijn onderling ook grote contrasten in hun ervaringen en de levens die ze lijden. Voor dit boek interviewde de schrijver queer activisten, opiniemakers en rolmodellen. Hij onderzoekt wat hen bindt en over welke maat-schappelijke kwesties ze het oneens zijn. *‘Inspirerend, verhelderend, prikkelend. Hij beschrijft de mens achter de letters l, h, b, t, i en q goed. Rake observaties over de regenbooggemeenschap in de 21e eeuw. Een prachtig staaltje vakwerk’ (PH)*

7 Valse krenge - Camila Sosa Villada (Uitgeverij de Bezige Bij)

Camila is een jonge transseksuele prostituee. Elke nacht is ze te vinden in Sarmiento, een park in het hart van Córdoba, Argentinië. Ze maakt deel uit van een grotere groep trans-vrouwen, die onder de hoede staat van de charismatische travesti tante Encarna. Diens fabelachtige en knalroze huis is het enige toevluchtsoord dat de vrouwen hebben. Ze kunnen er ontsnappen aan het geweld van hun klanten of de politie en worden verzorgd als ze in elkaar geslagen of ziek zijn. Camila Sosa Villada vertelt in dit boek de verhalen van de vrouwen die deel uitmaken van deze levendige gemeenschap. Ze beschrijft hoe ze zelf wist te ontsnappen aan een jeugd van uitstoting, geweld en armoede. Haar verhaal is een donker sprookje waarin de ongekuste realiteit hand in hand gaat met een intiem en genuanceerd portret van persoonlijke ontwikkeling van transseksuelen. *‘Gevoelig, mooi geschreven, een onthullende kijk in het leven van Argentijnse trans vrouwen.’ (PH)*

8 Gelukskind - Het leven van Hans van Manen - Sjeng Scheijen (Uitgeverij Prometheus)

Hans van Manen – door velen beschouwd als ‘s werelds belangrijkste choreograaf van na de oorlog. Geen levende

Nederlandse kunstenaar heeft een grotere internationale reputatie dan hij. In dit boek beschrijft Sjeng Scheijen hoe Hans, geboren in 1932, verzwakt en uitgehongerd uit de oorlog kwam. Hoe hij zonder afgeronde lagere schoolopleiding op zijn twaalfde moest gaan werken om tien jaar later zijn eerste choreografie te maken. Sindsdien heeft hij continu zijn publiek betovert en steeds weer zijn grote gave herontdekt. Een gelukskind. Scheijen beschrijft Hans als de maker van een even ongrijpbaar als onontkoombaar oeuvre, een avonturier die de wereld veroverde maar lege hotelkamers haatte en eigenlijk geen dag zonder zijn vrienden kon. *‘Een onthullend boek over het leven van deze choreograaf. Goed gedocumenteerd, op sommige momenten geestig beschreven en ontwapenend. De inbedding van Van Manens persoonlijk en creatieve ontplooiing zijn knap gelinkt aan de culturele en maatschappelijke ontwikkelingen in de voorbije decennia’ (PH)*

9 Metselaar van de wereld - Elisabeth Lockhorn (Uitgeverij Atlas Contact)

De biografie van de haast vergeten literaire grootmacht uit de Nederlandse literatuur Andreas Burnier (1931-2002), die een leven lang ontheemd was. Als Joods kind werd zij in de oorlog in zestien verschillende onderduikgezinnen geplaatst, als ‘transgender avant la lettre’ worstelde zij met haar identiteit, hetgeen zijn weerslag vond in indringende romans als ‘Het jongensuur’, ‘Een tevreden lach’ en ‘De litteraire salon’. Wat Reve betekende voor de mannelijke homoseksueel, betekende zij voor de vrouwelijke. Als wetenschapper waagde ze het te vloeken in de Kerk van de Rede. In een tijd dat de ziel werd afgeschaft had zij de euvele moed het over de ziel te hebben. *‘Geeft een goed inzicht in de bijzondere en complexe persoonlijkheid van Andreas Burnier, meesterlijk geschreven, leest prettig, enige minpuntje is dat sommige gebeurtenissen elkaar overlappen’ (PH)*

10 Forever 80's- Roelof Bouwman & Minke de Vogel (uitgeverij Nieuw Amsterdam)

Het verhaal van de jaren tachtig wordt in dit boek verteld aan de hand van advertenties die dat decennium kleur gaven. Veel slogans van toen staan nog altijd in ons geheugen gegrift. Denk ondermeer aan: Melk. De witte motor. U moet de groenten van Hak hebben en Denk na, Vrij veilig ‘Van tipp-ex naar de walkman, van Dolly Dots, Aerobics naar Jan Lenferinks RUR, Alles werd anders en alles blééf anders. Ondertussen zagen we sexy mannen, al dan niet in bad of de wasserette, in hun Levi’s 501, droegen vrouwen ineens kleding met brede schoudervullingen en zorgde zangeres Madonna er hoogstpersoonlijk voor dat ook lingerie onderdeel ging uitmaken van de garderobe van de vrouw. *‘Fascinerend. Een feest van herkenning. Heerlijk bladeren door advertenties die teruggaan naar beelden en gebeurtenissen van de jaren tachtig. De jaren van het neoliberalisme en volgens sommigen van emotionele leegheid. Een aanrader.’ (PH)*

Glossy Q vroeg een aantal auteurs, onder andere van Q's Boekenplank, naar een reactie op hun boek.

Foto: Ronny Boogaart

Eric de Rooij (Hij/hem): ‘Onuitwisbare indruk’

‘Met dit ABC wilde ik graag 26 boeken weer een podium bieden, in de hoop dat de essays de lezer inspireren om ook eens het 'echte' boek erbij te pakken. Er is zoveel dat het waard is om gelezen te worden. Fijn ook om met een groep auteurs samen te werken, want ook dat was leuk: jong en oud werkte mee aan dit ABC! Het boek dat een onuitwisbare indruk op mij heeft gemaakt is allereerst Geheim dagboek van Hans Warren, maar ook het vroege werk van David Leavitt, zoals The lost language of cranes. Ik werd geraakt door Metamorfoze van Louis Couperus, een grensverleggende auteur.’

Foto: Tim Buiting

Jeffrey Dral (Liegen zul je): ‘Herbeleving’

‘Het schrijven van ‘Liegen zul je’ was héél therapeutisch. Toen ik ooit begon

met het opschrijven van mijn gevoelens en herinneringen, merkte ik meteen dat ik daardoor een verlichtend gevoel ervoer. Het gaf rust om de gedachten en herinneringen die zich voortdurend in mijn hoofd herhaalden, op papier te lezen. Maar het was niet altijd makkelijk, of verlichtend. Ik heb gehuild, mezelf verstopt, met het papier waarop ik schreef door mijn huis gesmeten. Ik heb de herinneringen van vroeger keer op keer moeten herbeleven — ik móést dat wel doen om ze goed te kunnen beschrijven.

‘Liegen zul je’ dekt precies de lading van het verhaal dat ik in het boek beschrijf. Tijdens de periode van misbruik was dát namelijk wat van mij verwacht werd door de twee ouders: ik moest liegen over alles dat er tussen ons drieën gebeurde. Het heeft jarenlang geduurd voordat ik de lading van die last, het gevoel dat ik voor altijd over mijn jeugd zou moeten liegen, begon te begrijpen als een geheim dat me door die twee is opgelegd.

Ik schreef ‘Liegen zul je’ in de hoop dat het boek anderen kan helpen. Ik hoop dat mijn boek een zetje kan geven aan anderen die dat nodig hebben. Een zetje om hulp te zoeken, of een zetje om te gaan praten over wat er dwars zit. ‘Liegen zul je’ is een boek voor iedereen die te maken heeft gehad met seksueel misbruik, iemand in de omgeving heeft voor wie dat geldt of er om een andere reden meer over zou willen weten. Het biedt herkenning, inzicht en verlossing — dat is wat veel lezers van het boek me vertellen.

Fotograaf: Wouter le Duc

Haroon Ali (Spectrum): ‘Blij onderdeel te zijn van regenboog community’

‘Als journalist en schrijver focus ik vaak op wat er misgaat; waarom gaymannen bijvoorbeeld worstelen met hun mannelijkheid, en waarom

transgender personen worden verguisd. In dit boek probeer ik die problemen te duiden. Maar ik benadruk ook wat queer personen voor de maatschappij betekenen. We dagen normen uit en zetten mensen aan het denken. En we creëren prikkelende, ontroerende kunst. Dus ondanks onze issues ben ik altijd heel trots en blij dat ik onderdeel ben van die kleurrijke regenbooggemeenschap. Wat bindt ons, en wat verdeelt ons? De interviews en essays in het boek tonen samen de diversiteit van de community, in al zijn vormen en kleuren.’ De lhbtq+-gemeenschap lijkt zich steeds meer in hokjes te verdelen. In hoeverre is dit zinvol? ‘Labels zijn tools’, zegt COC-directeur Marie Ricardo in Spectrum. ‘Ze zorgen ervoor dat we herkenning vinden bij anderen, en ook erkenning voor onze identiteiten. Misschien zijn al die nieuwe letters en woorden een tussenstation, totdat we ze niet meer nodig hebben en elkaar weer zien als ‘mens’ — hoe suf dat ook klinkt. Maar zolang nog te veel groepen worden benadeeld en beschimpt vanwege hun seksualiteit of genderidentiteit, kunnen die labels helpen om hun problemen te benoemen, en hun veiligheid te vergroten. Haroon: ‘Ik heb de laatste vijftien jaar talloze lhbtq+-personen geïnterviewd over hun strijd én hun dromen. De meesten weten nog goed wanneer ze doorhadden dat ze ‘anders’ waren, omdat ze andere interesses hadden of zich anders gedroegen dan de rest. De ironie is dat al die buitenbeentjes vaak door een vergelijkbaar proces van (zelf)acceptatie gaan, en uiteindelijk dezelfde dingen willen als ieder mens: een liefdevolle partner, een vangnet van vrienden en een vol leven waarin ze al hun talenten en identiteiten kunnen ontplooien.’

Fotograaf: Bob Bronshoff

Monique Doppert (Amsterdam, de roze geschiedenis): ‘Meerwaarde van kennis delen’

‘Voor de wet is gelijkwaardigheid van homoseksuele mannen en lesbische vrouwen in Nederland goed op orde. Daardoor is het hier prettig leven, zeker in Amsterdam. Veel homoseksuele mannen en

vrouwen met een migratieachtergrond, vooral vluchtelingen, ervaren deze stad als een paradijs. Toch heeft Nederland als gidsland betere tijden gekend. Op de *Rainbow Europe Map* is ons land naar de veertiende plaats geduid. Amsterdam kan zich al lang geen *Gay Capital of the World* meer noemen. Op de indicatoren van deze ranglijst — waaronder veiligheid, openheid en tolerantie — valt veel te verbeteren.

Wat mij opviel, tijdens het werken aan dit boek, is de aanhoudende intimidatie en het geweld tegen lhbtq+-personen. Het stemt zorgelijk dat het laatste goede onderzoek naar geweld tegen homo's dateert uit 2008. Het is duidelijk dat er meer moet gebeuren om discriminatie, intimidatie en geweld systematisch te bestrijden: op scholen en sportclubs, in het uitgaansleven en op straat. Uitbreiding van de voorlichting over gender en seksualiteit in het onderwijs is een investering in jongeren die zich uitbetaalt in volwassen Amsterdammers die intimidatie en agressie tegen queer stadgenoten niet normaal vinden.’

Fotograaf: Mertiyn Doornik

Het mandaat van politicus Boris Dittrich

Een boek dat niet onopgemerkt mag blijven is dat van Boris Dittrich. Hij was één van de eerste geïnterviewden in de eerste editie van ons blad (2020).

In dit boek Mandaat blikt hij terug. Dittrich vertelt over zijn ouders, over zijn vader die in 1948 vanuit Tjecho-Slowakije naar Nederland vluchtte, over zijn vriendin met wie hij bijna trouwde, en over zijn coming-out, die verre van ideaal was.

Mandaat

Over Mandaat vertelt hij aan Q: ‘Het idee om het te schrijven ontstond in Amerika toen ik daar werkte. Ik was betrokken bij de campagne ‘It gets better’, die lhbtq+-jongeren een hart onder de riem wilde steken als zij met depressieve klachten of zelfmoordgedachten kampten. ‘Waarom schrijf je jouw levensverhaal niet op?’ vroegen sommige collega's. En dat heb ik, eenmaal terug in Nederland, gedaan. De manier waarop ik met mijn homoseksualiteit ben omgegaan, privé en in mijn werk als politicus en als een van de directeurs van Human Rights

Watch, staat erin centraal. In de jaren '80 was ik advocaat in Amsterdam. Het was de tijd dat AIDS toesloeg. Ik kende nogal wat jongemannen die ziek werden en dood gingen. Ik kreeg cliënten die door de ouders van hun overleden partner het huis uit werden gezet en d als een hond werden weggestuurd. Ik was hun advocaat en zag dat homo- en lesbische paren geen relatie-rechten hadden. En dat in een tijd dat ze vanwege aids en de angst daaromheen zo kwetsbaar waren. Mijn hart brak. Ik wilde niet alleen als jurist helpen. Werd lid van het bestuur van het Aidsfonds. En toen ik in 1994 voor D66 in de Tweede Kamer werd gekozen ben ik me voor de lhbtq+-gemeenschap in gaan zetten en stelde o.a. de openstelling van het huwelijk voor. Dat is allemaal gekomen door wat ik als advocaat en jonge homo in de jaren '80 heb meegemaakt. De titel Mandaat slaat op de opdracht die ik mezelf gaf om na de dood van zoveel jonge mannen in de jaren '80 als politicus te werken aan de verbetering van de rechtspositie van de lhbtq+-gemeenschap. Uiteraard slaat het op mijn rol als gekozen volksvertegenwoordiger en tenslotte ook als mens die naar mijn mening de morele plicht heeft om in het leven zijn best te doen de wereld een beetje beter te helpen maken.

Balletdanser en choreograaf
Ahmad Joudeh

Tekst: Paul Hofman
Foto: Julien Benhamou

*Dance or die,
voor mij is
er geen andere
keus*

Ahmad Joudeh (33) is een Nederlandse balletdanser en choreograaf. Hij wordt geboren in een vluchtelingenkamp in Syrië. In 2016 verhuist hij met hulp van het Nationale Ballet naar Nederland. Momenteel is hij ook internationaal actief als kunstenaar. In 2021 verkrijgt hij de Nederlandse nationaliteit. Sinds zijn komst naar Nederland woont hij in de Pijp. 'Ik wil de stem van vluchtelingen zijn. Een boegbeeld van hen in de landen waar ik optreed.'

Tussen de repetities voor zijn dansoptreden door spreek ik hem. Hij is zichtbaar moe maar als ik zijn nieuwe voorstelling noem lichten zijn ogen op.

Vluchtelingenkamp

Ahmad is zoon van een Syrische moeder en Palestijnse vader. Samen met zijn zuster en broer groeit hij op in het vluchtelingenkamp waar het gezin probeert te overleven. In Syrië merkt hij dat hij jongens leuk vindt. Hij verzwijgt het. 'Geen moment heb ik gedacht uit de kast te komen.' Op homoseksualiteit staat de doodstraf. Hoewel de Syrische overheid het niet meer toepast doet de terroristische organisatie IS dat wel. 'Voor jezelf uitkomen als gay betekent dus je dood.' Homoseksualiteit is volgens hen onzuiver en verwerpelijk. 'In mijn optiek ben je niet minder man als je van een man houdt. Dit is het leven dat ik wil leiden. Anders niet.' Net als zijn ouders is hij statenloos. 'In het kamp werd ik als kind gepest maar ik leerde van jongs af aan voor mezelf op te komen. Er waren zoveel straatgevechten. Ik vocht letterlijk om te overleven.'

Liefde voor dans

Ahmad is amper acht als hij ontdekt dat bewegen en dansen alles voor hem betekenen. Zijn vader vindt het maar niets en verbiedt het hem. Maar Ahmad blijft hoe dan ook dansen. 'Ik volgde mijn hart. Bewegen is mijn leven. Dans is mijn levensadem. Niets kon en kan mij tegenhouden.' Zijn vader slaat hem vaak. Eén keer verwondt hij hem zo erg dat Ahmad een tijdje niet kan dansen. Maar niets en niemand kan de liefde voor dans wegnemen.

Geen toevalstreffer

Een Nederlandse documentairemaker ziet hem in Syrië in 2016 optreden. Hierdoor wordt de aandacht van directeur Ted Brandsen van het Nationale Ballet getrokken. Dat hij in Nederland belandt is geen toevalstreffer. Dankzij de vasthou-

dendheid van Ted Brandsen komt hij naar Nederland. 'Hij belde me dagelijks.' 'Hoewel ik ook niets wist over Nederland koos ik ervoor hierheen gaan.' Het verandert zijn leven totaal. 'Die vliegreis van vijf uur staat op mijn netvlies gebrand. Alles werd anders.' Hier werd het onvoorstelbare werkelijkheid. 'Ik ben vrij.' Nog altijd heeft Ahmad sterk het gevoel dat hij in een film zit. 'Als ik dans voel ik me vrij. Syrië is mijn land.' Ahmad heeft nog vaak contact met zijn familie die in Syrië is gebleven. Hij slaat zijn ogen neer. 'Ik maak me grote zorgen om hen. De hongersnood is groot en de mensen zijn zó arm. Er is gewoon niet genoeg eten. Je kunt je niet voorstellen hoe het is voor mensen die alles verloren: hun kinderen en hun huis.' De raketten, mortiergranaten, aanslagen, het gruwelijke geweld, hij maakte alles mee. 'Afschuwelijk.'

Zichtbaar

Ahmad is 23 als hij besluit een tattoo met zijn levensmotto *Dance or die* te laten zetten. Hij wilde die op de achterkant van zijn nek, de plek waar het mes hem zou raken in geval van executie. In Nederland ontdekt hij wat vrijheid is. 'Hier kon ik eindelijk mezelf zijn. Ik herinner me nog de eerste botenparade van de *Gay Pride* die ik meemaakte als de dag van gisteren. Het was 2018. Ik moest zó huilen toen ik de roze politieboot zag. Wow. Dat je zo beschermd wordt en jezelf kunt zijn. Ongelooflijk.' Nooit had Ahmad gedacht zelf mee te varen. 'Na vijf jaar in Nederland durfde ik het wel. Ik voer mee met de UNHCR-boot (*United Nations High Commissioner for Refugees*). Sinds een tijdje ben ik ook een van de gezichten van deze vluchtelingenorganisatie. Net als hij dat is voor SOS Kinderdorpen. Inmiddels woont hij sinds een tijdje in de Pijp. Het bevalt hem hier uitstekend. 'Het voelt veilig voor mij en ik heb het hier naar mijn zin. Leuke burens ook. Het voelt zo vertrouwd dat ik een grote regenboogvlag aan mijn balkon heb hangen.' Bovendien benadrukt hij: 'Ik woon vlakbij dansstudio's en theaters.'

De raketten, mortiergranaten, aanslagen, het gruwelijke geweld, hij maakte alles mee

Ik danste op de puinhopen en dat was magisch

Sprakeloos

Ook buiten het danspodium krijgt hij veel aandacht. Zo werd hij in 2022 ambassadeur van de Amsterdamse Pride. Zijn eerste reactie? 'Ik was sprakeloos. Het eerste wat me te binnen schoot was hoe Nederland mij waardeert. Een heel speciaal gevoel.' Ahmad ziet met eigen ogen dat er binnen de lhbtq+-community nog discriminatie plaatsvindt. 'Dat hokjesdenken door in groepen ingedeeld te worden moet stoppen.'

Boodschap

Het wordt zijn boodschap om te benadrukken hoe belangrijk het is in veiligheid en vrede te leven beschermd door de overheid. En voegt hij eraan toe: 'En dat ongeacht je nationaliteit, religie of gender. Ik wil een voorbeeld zijn voor mensen, er is niets mis mee om totaal jezelf te zijn. Leven zoals je zelf wilt en daarbij lief te hebben wie je kiest. En waar ik mensen kan steunen zal ik dat doen.'

Momenteel is hij druk bezig met de laatste opnamen voor een nieuwe film over zijn leven die *'The Dancer'* heet. Deze komt begin volgend jaar uit. 'Samen met de regisseur werk ik er al een jaar aan. Ik sta te popelen om het eindresultaat te zien en te delen met de wereld.' Hij verzucht: 'Het was intens om het kamp waar ik opgroeide weer te zien. Ik zag in Syrië de verwoestingen. Ik danste er op de puinhopen en dat was magisch.'

Hij hoopt dat zijn stem meer gehoord wordt dat lhbtq+- en staatloze vluchtelingen welkom blijven. Daar doet hij alles voor. Het leven lacht hem toe. Door zijn talent, uitstraling en bevlogenheid is hij de ideale balletdanser van het Nationale Ballet. Ahmad blijft dansen op muziek van de vrijheid. Stoppen is en zal nooit een optie voor hem zijn. 'Ik ben trots op wie ik ben en hoe ik leef.'

Foto: Gyatso Davids

Trots op wie ik ben en hoe ik leef

Ik kan niet tegen onrecht

Marijke Weisglas

Ze wordt geboren in Den Haag waar ze ook opgroeit. Later gaat ze studeren in Utrecht, daarna belandt **Marijke Weisglas (72)** in Amsterdam. Samen met haar kijken we terug op haar leven, liefdes en loopbaan. Vanaf haar puberteit wordt ze actief in de gay- en vrouwenbeweging. 'Ik ben een strijdbaar iemand.' Een portret van een scherpe, eigenzinnige en opgewekte vrouw.

Ze is net terug in Amsterdam als ik haar spreek. ‘Ik was twee weken naar Zuid-Korea. Wat een land: zestig jaar geleden nog straatarm, tegenwoordig een van de rijkste landen ter wereld.’ Haar volgende reisbestemming heeft ze al geboekt, haar droom ooit op de Seychellen te gaan snorkelen zal in vervulling gaan. Trots kijkt ze me aan. Ik zie haar ogen stralen. ‘Heerlijk tussen de walvishaaien.’ Vanuit haar appartement kijkt ze uit op een van de drukste kruispunten in Amsterdam-Zuid. Haar teckel Moos zit in haar handtas.

Shoah

Ze woont er vijfendertig jaar met veel plezier, zegt ze. Een bijzondere band met Zuid heeft Vera omdat haar moeder er is opgegroeid. ‘Als joods meisje mocht zij niet studeren.’ De ontwikkelingen in het Midden-Oosten volgt ze op de voet. ‘De shoah kan nooit meer gebeuren, dacht ik. Maar nu ben ik er niet meer zo zeker van. Toch houd ik gewoon mijn kettinkje met de Davidster om.’ Haar tientallen opvallende armbanden rinkelen. Samen met een oudere broer groeit ze op in Den Haag. Ze is negentien als ze na de middelbare school naar de School voor Journalistiek in Utrecht gaat. Haar vader die in de public relations zit, stimuleert haar. Mijmerend over haar jeugd, vertelt ze: ‘Ik heb een zorgeloze tijd gehad.’

De studie bevalt haar, hoewel ze achteraf zegt dat docenten toen meer met zichzelf bezig waren en veelal actie voerden. ‘Het was een activistisch bolwerk. De studenten bleven bungelen en moesten min of meer hun eigen studie vormgeven. ‘Het was de tijd van de democratiseringen. De vrijheid was, denk ik, te groot.’ Na haar afstuderen gaat Marijke als hoofdredacteur werken bij een vakblad voor drogisten. ‘Ik verdiepte me enorm in die wereld.’

Ot... en hoe zit het nou met Sien?

Lang zal ze er niet werken. Fel: ‘Ik was te zien in een documentaire over feminisme en seksualiteit. Het was de eerste film ooit op de Nederlandse televisie over dit onderwerp. De naam weet ik nog precies: ‘Ot... en hoe zit het nou met Sien’. Het was in

de jaren zeventig een spraakmakend programma. Vrouwen spraken hierin openlijk over zaken als seksualiteit, het recht op abortus, of de voor- en nadelen van parttime werken. Marijke had overal een mening over en stak deze niet onder stoelen of banken. Het illustreert haar rebelse karakter.

Maar haar baas bij het vakblad voor drogisten kan haar bijdrage niet zo waarderen en ontslaat haar. Hierna gaat ze op haar 21e in haar eentje naar India, Afghanistan, Pakistan, Australië en Nieuw-Zeeland. Haar ouders zijn niet blij dat hun enige dochter over de wereld ging reizen, zegt ze met een gevoel van understatement. Na haar pubertijd heeft ze haar ouders al verteld dat ze lesbisch is. Die vinden het geen enkel probleem. ‘Ze gingen zelfs naar een COC-praatgroep.’ Ook bij vrienden is het nooit een punt geweest. ‘Eigenlijk is mijn coming-out heel natuurlijk gegaan.’

Reizen

Nog altijd reis je de wereld over. Wat betekent het voor je? ‘Reizen vormt je. Het is net zoiets als het hebben van een kind. In de jaren zestig en zeventig was reizen nog iets exclusiefs, niet zoals het nu is. Een totaal andere tijd.’ In India ziet ze de bittere armoede onder de bevolking. Het raakt haar diep, zegt ze. In de Verenigde Staten stort ze zich later volop in het vrouwen- en lesbische circuit. ‘Ik ontmoette er mijn eerste vriendin. Overigens was het homo-activisme vanzelfsprekend voor mij.’ Activisme zit ook nu nog in haar bloed. ‘Als er iets is wat niet klopt, schrijf ik desnoods de minister’, zegt ze lachend. ‘Vroeger deed ik overal aan mee. Protestacties, brieven schrijven. Want tegen onrecht kan ik niet.’

Rector

Na haar eerste reizen keert ze terug naar Nederland. Ze besluit geschiedenis te gaan studeren. Nog voor haar kandidaatsexamen kiest ze voor het onderwijs. Marijke wordt geschiedenisdocent. Een snelle loopbaan volgt: op haar 29e is ze een van de jongste rectoren in Amsterdam. Ze zal veertig jaar in het onderwijsvak werkzaam zijn. Nog steeds heeft het onderwijs een bijzondere plek in haar

hart. De ontwikkelingen binnen dat vakgebied volgt ze nog altijd met interesse. Wat betekent zichtbaarheid voor je? ‘Ik heb al jaren bewust geen relatie meer. Je zult mij niet dus meer zo snel met een andere vrouw hand in hand zien lopen. Ik steek nooit onder stoelen of banken dat ik lesbisch ben, maar dat is niet zichtbaar en dat vind ik wel prima.’

Regentesk

Een aantal jaren geleden voert ze een spraakmakende eenvrouwsactie die veel ophef veroorzaakt. Het blijkt dat je een koninklijk lintje krijgt als anderen dat voor je aanvragen. Ze vindt dat bevoogdend en regentesk. Ze besluit er zelf één aan te vragen. Ze vond het kicken er eentje te hebben. Maar van de gemeente en de Kanselarij der Nederlandse Orden krijgt ze geen medewerking. Het lintje krijgt ze niet, maar ze heeft het systeem erachter wel aan de orde gesteld.

Pitbull

Ook is Marijke een overtuigd dierenactivist. ‘Ik ben sinds mijn pensionering vrijwilliger in een dierenasiel. Dat mensen afstand van hun huisdier moeten doen omdat ze in armoede leven, dat doet wat met me.’ Dan: ‘Iemand vroeg mij laatst wat het verschil tussen een pitbull en mij is.’ Ze barst in schaterlachen uit: ‘Een pitbull laat op een gegeven moment los, Marijke niet.’ Voor het Roze Stadsdorp Zuid zet ze zich als vrijwilliger met hart en ziel in. ‘Met drie anderen zit ik in de coördinatiegroep van het Museumkwartier/Stadionbuurt. Iedere maand hebben we een activiteit. De ene maand hebben we in café Wildschut een borrel en de maand erop eten we met elkaar in een restaurant. Het leuke is dat ze druk worden bezocht, waardoor we ons ook strikt houden aan deelnemers uit ons postcodegebied.’ Ze heeft inmiddels zeventig landen op haar teller staan. Reizen is onmisbaar voor Marijke. ‘Ik ben gewoon nieuwsgierig. Vroeger reisde ik altijd alleen, nu ga ik mee op speciale groepsreizen. Dat plannen kost me teveel tijd en energie. Ze staat te popelen haar grenzen te verleggen. Zoals ze dat haar hele leven heeft gedaan.

Een pitbull laat op een gegeven moment los, Marijke niet

Een spraakmakende een vrouwsactie die veel ophef veroorzaakte

*Dragqueen
Victoria False*

Tekst: Paul Hofman
Foto: Jan van Breda

Leven is liefhebben

Victoria False is het alter ego van Ger Poels (58). Sinds jaar en dag zet hij zich met hart en ziel in voor regenboogouderen. Ger treedt regelmatig op in Amsterdamse zorginstellingen en was eerder dit jaar gast op het door de werkgroep GreyPrideZuid georganiseerde seminar in de RAI waarbij veiligheid en zichtbaarheid in Zuid belangrijke thema's waren. 'Ik heb me nergens ooit iets van aan getrokken. Leven is gewoon liefde'.

Vroeger was ik een super disco queen

Geuzennaam

Ik spreek uitgebreid met hem na een optreden in Zuid. Hij oogt moe maar voldaan. In zijn vermoming ziet hij er oogverblindend uit. Een diva die de gay community in het hart heeft gesloten. Niet voor niets wordt hij ‘oma der dragqueens’ genoemd. Hij lacht besmuikt: ‘Voor mij is het een geuzennaam.’ Als verlegen Brabants jongetje belandt hij op jonge leeftijd in Amsterdam. Op zijn zestiende komt hij in aanraking met travestie. Hij wordt erdoor geraakt. Korte tijd later staat hij zelf op diverse podia in de stad. Met een vriend vormt hij een zangduo. Ze treden op in het land. ‘We hebben in vele nichtenkitten gestaan.’ Later gaat hij alleen verder onder de artiestennaam Bloody Bette, een levensechte imitatie van Bette Midler. Mensen gaan uit hun dak. Het buitenland lonkt. ‘Ik stond op podia in Berlijn, Londen en Parijs.’ De lichtstad maakt grote indruk op hem. Hij verhuist er zelfs naar toe. Overdag werkt hij in een particuliere kliniek die bezocht wordt door bekende Fransen. ‘Simone Signoret en Mitterand waren er kind aan huis.’ ’s Nachts danst hij in het Parijse nachtleven. Als Bloody Bette draagt hij veel make-up, in Parijs helemaal niets.

Zang

Hoewel hij het naar zijn zin heeft, gaat hij toch terug naar Amsterdam. ‘Ik nam als tenor zanglesen, bij een auditie later op het conservatorium blijkt echter dat ik bas-bariton ben. Het vereist een heel andere techniek. Hij bekent: ‘Ik kon de discipline die het vak van je vraagt, moeilijk opbrengen. Liever danst hij tot in de ochtend vroeg dan dat hij partituren studeert. Met veel verdriet kijkt Victoria terug op de jaren negentig. ‘Door aids verloor ik veel vrienden. Ik werd te depressief om nog te kunnen zingen.’ Amsterdam-Zuid heeft een bijzonder plekje in zijn hart. ‘Vroeger was ik er veel. Destijds at ik vaak in Quartier Sud en wandelde met een vriendin die rolstoelafhankelijk was. Hierdoor raakte ik verknocht aan de veelzijdige architectuur. Weet je, ik heb ook op de Apollolaan gewerkt en je zult begrijpen dat Au Bonheur des Dames mijn favoriete bijouterieënwinkel was. Als ik er zou mogen wonen? Dan graag aan de Mozartkade, oase van rust in Zuid.’

False

In 2009 staat hij pas weer als vrouw op het podium. Een weddenschap met een vriend wint hij nadat deze heeft gezegd dat Ger niet meer als vrouw durft op te treden. Dat laat Ger zich geen twee keer zeggen. Hij schept het karakter Victoria False. Vanaf zijn eerste optreden wordt het een succes. ‘Vicky, Bette en Vera waren eerdere namen en Victoria paste bij het typetje dat ik met wat vrienden had bedacht toen ik na lange tijd de hakken weer aantrok. Dat typetje was toen tien jaar ouder dan ik was en is eigenlijk nooit meer ouder geworden.’ Lachend: ‘False was een mooie woordspeling met Falls maar staat natuurlijk voor ‘namaak’, niet voor een vals karakter. Valse wimpers, nep heupen, borsten, pruik; in het Engels is dat allemaal “false”. False lashes, hips en tits. Achteraf had ik liever Sunshine of Moonlight geheten want wat Victoria uiteindelijk is gaan doen is toch wel erg puur en allesbehalve vals.’

Kleur

Ger zet hij zich met hart en ziel in voor oudere lhbtq+-ers. Het thema van glossy Q (Zichtbaarheid in Zuid) dit jaar spreekt hem enorm aan. ‘Zelf ben ik net zo zichtbaar als het gros van de mensen in de wereld vermoed ik, ik ben er ook niet zoveel mee bezig. Vroeger wel, ik was een super disco queen en zonder vette mascara op ging ik niet de deur uit. Het kon me ook niet schelen wat mensen ervan vonden. Maar mijn jonge jaren speelden zich af vanaf 1977 tot begin jaren negentig, toen kon het allemaal nog vaak niet gek of uitbundig genoeg zijn. Victoria is zichtbaar maar meestal in een beschermde omgeving. ‘Maar wie je ook bent, je mag er zijn in alle kleuren en vormen in alle genders en liefdes. En dat mag je uitdragen, dat brengt kleur in de wereld.’ Hij heeft aan den lijve meegemaakt hoe de houding ten opzichte van lhbtq+-ers veranderde. ‘Ik heb ze zien veranderen, de vriendelijk lachende ogen van toeristen en bezoekers van de Zeedijk. Ze filmen en fotograferen je heimelijk terwijl ze vroeger vrolijk vroegen of ze met je op de foto mochten. Omdat ik al hier woonde in de jaren tachtig kan ik ook zeggen dat de toeristenstroom enorm veranderd is. Iedereen kan goedkoop op reis tegenwoordig, ook de mensen uit landen waar lhbtq+-ers opgehangen of veroordeeld worden

komen de Nachtwacht bekijken en nemen hun haat en aversie tegen ons met zich mee. Dat laten ze echt niet thuis. Amsterdam zelf was je veiligheid, die vanzelfsprekendheid is helaas voorbij.’

Van de regen in de drup

Is de tolerantie tegenover lhbtq+-ers in Nederland minder geworden? ‘Voor veel anderen die zichtbaar zijn is Amsterdam Zuid, Noord of waar dan ook veranderd. De anti-zichtbaarheidsfactor groeit gestaag en dat vind ik beangstigend.’ Vervolgt: ‘In het centrum was het voor Victoria heel gewoon om de deur uit te gaan en naar de Zeedijk te lopen. Overdag voel ik me wel veilig, ook als ik in de Beethovenstraat ga shoppen. Maar een taxi nemen is weer wat anders in het licht van die zichtbaarheid. Je wordt tegenwoordig veelal geweigerd. In Noord ga ik niet als Victoria de deur uit, soms ben ik genooddaakt geschminkt een taxi te nemen. Ik voel me dan onzeker terwijl ik buiten sta te wachten. Ik heb hier wat nare ervaringen gehad en daar heb ik geen zin in. Het heeft wel mijn visie op de wereld veranderd. Mocht het zo zijn dat ik me over een paar jaar niet meer veilig voel dan ga ik liever terug naar Limburg. Je kunt zeggen dat ik dan uit angst weg ga maar ik kom daar ook weer thuis, spreek de dialecten, barst van de familie en kennissen daar en bovenal is er rust. Ik dacht in een rustige senioren omgeving te komen toen ik naar Noord ging maar kwam qua herrie van de regen in de

drup. En ik ken mezelf, op een gegeven moment wil ik stilte en die zal ik hier in de toekomst niet meer vinden.’ Aan het eind van het gesprek merkt hij op: ‘Ik heb heel veel mooie momenten ervaren als dragqueen Victoria. Maar gevraagd worden in je geboortedorp om op carnavalsmaandag tijdens de ‘herenzitting’ op te treden was uniek. Aldaar 140 mannen in travestie aan te treffen was overweldigend, hilarisch en ontroerend tegelijk. Dat was thuiskomen. Hierin zie je ook het grote verschil van acceptatie met vroeger en dan begrijp je dat ik na mijn pensioen wellicht liever terug ga, ook al loop ik dan niet meer op hakken.’

Geen vette bucketlist

Vervolgt: ‘Een betere wereld is denk ik de droom van de meeste mensen op aarde, ook die van mij en dan vooral zonder wapens, honger en vergif. En wat zou het mooi zijn als elk kind, elk mens gelijke rechten heeft en bovenal zichzelf kan zijn. Waarom moeten we daarvoor nog steeds vechten? Soms word ik daar echt zwaar moedeloos van, ik heb die ongelijkheid nooit begrepen. Verder heb ik veel gereisd, gezien en ervaren en heb geen vette bucketlist meer.’ ‘Het is belangrijk dat de oudere generatie niet vergeten wordt. Zij hebben voor ons op de barricaden gestaan. Dat mag nooit vergeten worden. Jongeren van nu kunnen van de vrijheid genieten dankzij hun strijd.’

Mijn visie op de wereld is veranderd

Soms moet je rare sprongen maken ergens te komen

Dit jaar is het 25 jaar geleden dat de Gay Games in Amsterdam werden gehouden. Het grootste lhbtq+-sportevenement ter wereld dat in 1998 in Amsterdam werd gehouden brak alle records. Voor de stad was het evenement hét kantelpunt van de homo-emancipatie en de homotolerantie. Het leverde veel zichtbaarheid op. Vera bedacht toen de jaarlijkse grachtenparade waarvan de eerste editie voorafging aan de spelen. 'Het was fantastisch, iedereen deed mee'

Vera Boots

Wij vormen de tondeldoos van cultuur

Met theatermaker, actrice en beeldend kunstenaar Vera Boots (66) kijken we terug. Niet alleen op haar rol bij het organiseren van de Gay Games, maar ook op jaar jeugd, opleiding en loopbaan als actrice.

Met een kop thee onder handbereik, zit ik aan de eettafel. Buiten woedt een bijna tropische storm. De regen klettert tegen de ramen. Dat Vera kunstenaar is ontgaat me niet: aan de wanden hangen veel schilderijen.

Paus

Vera is geboren en getogen in Bos en Lommer vlakbij het Jan van Galenbad. ‘Het was een nieuwe arbeiderswijk, een dorpje op zich.’ Voor haar voelde de buurt als een warm bad. Iedereen kende elkaar. ‘Zelf zat ik op een katholieke lagere school. Ik was een van de vier kinderen in een goed rooms nest en had een geordende en ouderwetse jeugd. Omdat het huis piepklein was en mijn vader door ernstige ziekte aan huis was gekluisterd, moesten we om de beurt huiswerk maken. Ik las ongelooflijk veel en leefde in mijn eigen fantasiewereld. Toen ik vijf was, in 1962 tijdens het Tweede Vaticaans concilie, zag ik de Paus met alle theatrale pracht en praal in een draagstoel de Sint Pieter in gedragen worden. Als kind vond ik dat fantastisch, het was schitterend en waanzinnig. Dat wilde ik ook.’ Ze lacht. ‘Maar wat een enorme domper toen ik later ontdekte dat ik als meisje nooit Paus zou kunnen worden. Hoogstens non. Een complete desillusie.’

Op haar middelbare schooltijd kijkt Vera met gemengde gevoelens terug. ‘Ik hield als kind van vuurtjes stoken, tenten en kastelen bouwen en vooral ook van zwemmen. Later ging ik voetballen, daar genoot ik van, ik was libero. Omdat ik zo hard kon trappen mocht ik penalty’s en doeltrappen nemen. Maar wat heel rot was: ik was getest

voor het gymnasium maar kwam op de Mavo terecht. Afschuwelijk, de school was een afvoerputje voor alle gedragsgestoorde kinderen van Amsterdam. Daar hoorde ik niet tussen. Ik bewaar er bepaald geen goede herinneringen aan.’

Don’t stop me now

Ze is vijftien als ze ontdekt dat ze op meisjes valt. ‘In de katholieke bibliotheek zocht ik het in de encyclopedie op. Toen wist ik het zeker.’ Vera besluit het voor zich te houden. Op haar negentiende gaat ze het huis uit. ‘Ik besepte toen dat ik nooit mijn leven zou kunnen leiden zoals ik wilde als ik het mijn ouders niet vertelde. Dan bleef ik een leugenaar. Dat wilde ik nooit zijn.’ Haar moeder raadde haar toen aan naar het COC te gaan. ‘Het was een hoge drempel om te nemen.’ Al snel heeft ze het naar haar zin. Ze wordt voorlichter en merkt dat dit haar past als een handschoen. ‘Alsof ik opeens familie kreeg die ik nog niet kende.’

‘Ik kreeg al snel mijn eerste vriendinnetje. Mijn ouders konden het goed met haar vinden: zij wond iedereen om haar vingers.’ Nadat Vera uit huis is gegaan, gaat ze een opleiding tekenen en kunstgeschiedenis aan de Amsterdamse Academie (nu de Amsterdamse Hogeschool van de Kunsten, PH) volgen. ‘Mijn tekenleraar op de middelbare school had mijn talent gezien en adviseerde me daar naartoe te gaan. Het is hard werken voor de nog verlegen Vera. ‘Maar ik had wel zoiets van: dit is mijn wereld, don’t stop me now.’ Ze slaagt en wordt kunstdocent. Het werk bevalt haar matig. ‘Met pubers werken was niet mijn ding.’

Energie

Haar betrokkenheid en energie vallen intussen op in de lhbtq+-community. Ze wordt gevraagd mede-organisator te worden van een benefietgala in het Amsterdamse Concertgebouw om geld in te zamelen voor het dan nog te realiseren Homomonument. Ze brengt er zelfs ’s werelds eerste professionele gay orkest voor bij elkaar.’ Vera over de scene van toen: ‘Sommige lesbische vrouwen wilden absoluut niet met mannen samenwerken. ‘Daar moest ik me bij hen voor verantwoorden. Ja zeg, sodomiet op.’ Ze windt zich er nog over op.

Rare sprongen

Dan komt ze bij toeval in contact met de (onlangs overleden) acteur en toneelschrijver Helmert

Lesbische vrouwen die niet met mannen willen samenwerken? ‘Ja zeg, sodomiet op’

Woudenberg. Hij ziet haar gedrevenheid voor theater en stimuleert haar zich op het toneel te gaan richten. Het wordt een vriendschap voor het leven. Samen brengen ze meer dan veertig producties op de planken. De dood van Helmert is voor Vera een grote schok. ‘Hij zei altijd dat we een tweeling waren, op een ander moment geboren’. Vera is nu theatermaker, actrice, speldocent, coach, regisseur en producent. ‘Soms moet je rare sprongen nemen om ergens te komen.’

Gay games

Ze kijkt tevreden terug op de Gay Games in 1998. ‘Zes jaar eerder werd ik gevraagd om in de organisatie van de Gay Games te komen zitten. Lang hoefde ze niet na te denken. ‘Ik zeg eigenlijk nooit ergens nee tegen’. Het comité maakte vervolgens een bidbook. Na een zenuwslopend overleg kreeg Amsterdam de Spelen toegewezen. Amsterdam was door het dolle heen. ‘Ik wilde er niet alleen een sport- maar ook cultureel evenement van maken.’ Zoals gebruikelijk horen bij een sportevenement een openings- en sluitingsceremonie.’ Op een achterkamertje heeft ze toen de *Canal Parade* bedacht. ‘Samen met de inmiddels helaas overleden Jan de Kuijper deed ik cultuur. Alles moest groter. Tijdens mijn opleiding kunstgeschiedenis kwam ik weleens in het Rijksmuseum. Daar had ik een prent uit 1638 gezien van de ‘triomfale’ intocht van Maria de Medici die via het IJ Amsterdam binnenvoer.’ Enthousiast laat ze een kopie zien. ‘De mensen zaten op vlonders en op de daken. Zo’n tableau vivant wilde ik ook. Ik vond dat we de deelnemende sporters gewoon door de grachten moesten sleuren. Met muzikanten en alle toeters en bellen. Dan konden de mensen óns eens toejuichen.’

Ouwe trut

Het wordt een groot succes, de aandacht is overweldigend. ‘Als dansmarieke heb ik op een boot

meegevaren te midden van tientallen verklede mannelijke Frau Antjes. Fantastisch! Wij als queers vormen de tondeldoos van cultuur. Buiten gebaande paden denken, het heeft alles te maken met je ‘anders zijn’. Groot en onderscheidend zijn door anders te zijn en te doen. Ikzelf ben de angst voorbij, ik voeg me niet naar de norm. Je bent nu eenmaal anders en dat is niet verkeerd. We hebben een ruimere blik op veel dingen. Het is onze bijdrage aan de wereld.’ De Canal Parade is een traditie geworden. Wat vind je nu van die grachtentocht? ‘Ik vind het jammer dat het zo ontzettend commercieel is geworden. Ik twijfel of het nog ons feest is. Lachend: ‘Maar ja, misschien ben ik wel een ouwe trut geworden, dat kan natuurlijk ook.’

meldpunt discriminatie

REGIO AMSTERDAM

Melden heeft altijd zin

***B**en je weleens uitgescholden, gepest, bedreigd of mishandeld omdat je ‘anders’ bent? Door je seksuele geaardheid, kleur of handicap? Melden van zoiets is belangrijk. Als het een geweldmisdrijf is, kun je dat uiteraard direct doorgeven aan de politie. Wist je dat je elke vorm van discriminatie ook kunt melden bij het Meldpunt Discriminatie Regio Amsterdam (MDRA)?*

Onafhankelijk

Ik sprak met Fairuz Sewbaks die senior Beleidsmedewerker/Onderzoeker is bij het bureau van MDRA.

Wat doet het meldpunt? ‘Het MDRA verleent onafhankelijke bijstand en advies aan personen bij de afwikkeling van klachten omtrent discriminatie zoals bedoeld in de gelijke behandelingswetgeving, beter bekend als discriminatiewetgeving. Wij registreren en publiceren alle meldingen. Die onafhankelijke bijstand is nodig bij bijna de helft van het aantal meldingen dat wij jaarlijks

ontvangen. Hoe onze bijstand eruitziet verschilt per melding. Wij bieden niet alleen een luisterend oor, maar geven ook advies, bemiddeling, en ondersteuning bij aangiftes en procedures. De klachtbehandeling is laagdrempelig en erop gericht binnen afzienbare tijd een duurzame oplossing te vinden voor de melder. Onze aanpak is altijd persoonlijk en cliëntgericht.’

Stijgende cijfers

Ten opzichte van 2021 is in 2022 het aantal meldingen van discriminatie op basis van seksuele

We kunnen veel doen met een melding

geaardheid gestegen van 56 naar 71. Een stijgende trend dus. Hoe verklaar je dit en kun je specificeren wat het exacte aantal is in Zuid?

‘De pandemie speelde hier een grote rol in. Zo hadden we in 2021 te maken met Covid-gerelateerde maatregelen waardoor er minder mensen buiten te vinden waren – een groot contrast met 2022. In dat jaar vonden de meeste meldingen plaats in de openbare ruimte en in de eigen buurt of wijk van de melders. Plekken die doorgaans een veilige haven zouden moeten zijn. In Zuid waren er vorig jaar vier meldingen.’

Donker steegje

Sewbaks geeft een voorbeeld van een melding. ‘Een melder liep door een donker steegje waar een groep jongeren hem op intimiderende wijze tegemoet rende. De melder werd geduwd en één

afspraken is er per politieregio ook een Regionaal Discriminatie Overleg (RDO). Hierin nemen het MDRA, Openbaar Ministerie, arrondissementsparket Amsterdam en de portefeuillehouders discriminatie van de politie-eenheid Amsterdam deel aan het zaakoverleg. In dit overleg bespreken wij gezamenlijk de voortgang van alle lopende dossiers met de benaming discriminatie. Service-medewerkers van de politie-eenheid Amsterdam worden door ons voorgelicht over de verschillende vormen van discriminatie om zo doorverwijzing naar het MDRA te bevorderen.’

Stappen

Heeft het melden als je gediscrimineerd bent altijd zin? ‘Absoluut! Het MDRA kan veel doen met een melding. Zo kunnen wij helpen door middel van klachtbehandeling. Ook kunnen wij helpen om

Ik weet waar je woont ‘kankerhomo’

van de jongens gooide een blikje cola op hem. Toen de melder doorliep riep één van de jongens “ik weet waar je woont kankerhomo!” De melder voelde zich onveilig omdat dit vlak bij zijn huis gebeurde. Hij vreest het mikpunt te worden van anti-homo pesterijen.’

Taakverdeling

Hoe is de taakverdeling tussen jullie en de politie? Hoe verloopt die samenwerking? ‘Wij nemen meldingen op van meegemaakte discriminatie. Daartegenover staat dat de politie zowel aangifte als meldingen van discriminatie opneemt. Er is dus een duidelijke scheiding in hetgeen het MDRA en de politie doen. Het MDRA heeft voorsnog geen zicht op de aangiften en meldingen bij de politie. Volgens landelijke

herhaling te voorkomen. De melder is altijd de regiehouders en kan er bijvoorbeeld voor kiezen om wel of niet anoniem een melding te maken. Ook kunnen we veel doen met de melding, afhankelijk van de wensen van de melder. Staps-gewijs: we registreren een melding, bieden een luisterend oor aan de melder, voorzien de melder van juridisch advies en/of informatie, kunnen een bemiddelingsprocedure initiëren, kunnen doorverwijzen naar gemeentelijke partners en ondersteunen in procedures richting het College voor de Rechten van de Mens én bij het doen van aangifte bij de politie.’

Melden kan via 020 - 638 55 31 en discriminatie@mdra.nl

Q glossy Zuid

is een gezamenlijke uitgave van:
SOOZ, Combiwel en de Gemeente Amsterdam

SOOZ

sociaal
ondernemend
opbouwwerk
zuid

 combiwel
buurtwerk

 **Gemeente
Amsterdam**